

УДК 811.162.1'373.7'221:159.942.2

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЇ РАДОСТІ В ПОЛЬСЬКІЙ КІНЕМАТИЧНІЙ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Оксана ЛОЗИНСЬКА

Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, 79000, e-mail: oxanalozynska@rambler.ru.
Кафедра польської філології

У статті досліджуються механізми вираження емоції *радості* вербальними та невербальними засобами комунікації польської мови – кінематичними фразеологічними одиницями та мімікою, жестом і значущим рухом тіла. У ході аналізу розкривається взаємодія невербального та вербального у процесі вираження емоції радості.

Ключові слова: фразеологічна одиниця, жест, міміка, концептуалізація, сема.

Емоція – це складний, багатогранний, внутрішній і невольний процес реакції людини на зовнішній та внутрішній світ. Емоція виникає спонтанно й миттєво і так само зненацька гасне. Вона є для людини феноменом та своєрідним невольним фантомом, адже охоплює весь організм людини, примушує людське тіло реагувати на цей стан, а саму людину (в силу її потреб) спонукає виразити та зінтерпретувати цей стан, поділитися ним з іншими. Таким чином, емоція становить єдність психічного й тілесного (душі і тіла). Мовні ж показники емоції, в нашому випадку емоції радості, є культурно обумовленими. Вони є наслідком розумового переосмислення емоції радості носіями певної культури і мови. Емоційність людини лише незначною мірою проявляється фізично, і саме цей фізіологічний прояв стає найяскравішим і подекуди найвлучнішим мовним вираженням процесу концептуалізації емоції радості. На нашу думку, саме кінематичні фразеологічні одиниці (далі ФО), прототип і внутрішня форма яких зводяться до лінійного опису мімічної чи жестової поведінки людей, відіграють важливу роль у мовній картині радості.

За останні роки емоція радості ставала предметом вивчення представників різних лінгвістичних напрямів. Так, дослідженню семантичного поля емоції радості присвячені праці Д.Буттлер¹, А.Пайдзінської², І.Аскерової³. У межах когнітивних

¹ *Buttler D.* Grupa semantyczna przymiotników polskich o znaczeniu “pozostający w związku z radością” // *Prace Filologiczne*. T. 27. Warszawa, 1977. S.271–286.; *Buttler D.* Łączliwość przymiotników o znaczeniu “związany z radością” // *Prace Filologiczne*. T. 27. Warszawa, 1979. S.207–221.

² *Pajdzińska A.* Jak mówimy o uczuciach? Poprzez analizę frazeologizmów do językowego obrazu świata // *Językowy obraz świata* / Pod red. J.Bartmińskiego. Lublin, 1990. S.87–107.

³ *Аскерова І.А.* Семантичне поле назв емоційно-афективних станів у польській мові. Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.03 / Аскерова І.А.; НАН України. Ін-т укр. мови. Київ, 2006.

досліджень цю емоцію розглядають Дж.Лакофф, М.Джонсон⁴, А.Вежицька⁵, З.Ковексес⁶, І.Новаковська-Кемпна⁷, Е.Новак⁸, А.Міколайчук⁹. Засоби вираження емоції радості у невербальній комунікації вивчають Г.Крейдлін¹⁰, С.Чувіліна¹¹, К.Вашакова¹², М.Бальцежак¹³ та ін. Актуальність і новизна пропонованої розвідки зумовлена відсутністю порівняльного невербально-вербального дослідження концептуалізації емоції радості засобами польської кінематичної фразеології.

Мета пропонованої статті – дослідити взаємодію невербального та вербального в процесі вираження емоції радості польськими кінематичними ФО. Для цього автор намагатиметься уточнити межі семантичного поля радості в польській мові; виокремити невербальні знаки на позначення емоції радості, зафіксовані у відповідних словниках; зіставити мимічні та жестові знаки невербальної комунікації з невербальними знаками, зафіксованими у структурі польських кінематичних ФО. Матеріалом дослідження стали близько 80 ФО, обраних методом суцільної вибірки з наявних фразеологічних і загальних словників. Йдеться, зокрема, про “Słownik frazeologiczny języka polskiego” С.Скорупки (далі SFJP), “Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny” за редакцією С.Бомби, Я.Ліберека (далі SFWP), “Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego” за редакцією П.Мюльднер-Нецковського (далі WSFJP), “Inny słownik języka polskiego PWN” за редакцією М.Банька (далі InnySJP), “Uniwersalny słownik języka polskiego” за редакцією С.Дубіша (далі USJP), “Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami” за редакцією А.Клосінської, Е.Соболь, А.Станкевич (далі WSFzP), “Wielki słownik frazeologiczny” Р.Лебди (далі WSF), електронний “Słownik języka polskiego PWN” (далі słownik PWN).

Серед дослідників немає єдності щодо обсягу семантичного поля радості в польській мові. Так, Д.Буттлер виділяє 27 прикметників з групи радості: *beztróski, dowcipny, figlarny, filuterny, komiczny, kontent, niefrasobliwy, optymistyczny, paradny, pocieszny, pogodny, promienny, rad, radosny, roześmiany, rozpromieniony, rozradowany, słoneczny, swawolny, śmieszny, ucieszny, uśmiechnięty, wesoly, zabawny, zadowolony, żartobliwy*. Дослідниця вказує на два типи радості: 1) радість як задоволення через здійснення сподівань та 2) радість як задоволення через комічні стимули¹⁴. Е.Новак виокремлює п'ять емоційних станів, пов'язаних з радістю: *radość, uciecha, wesolość, euforia*,

⁴ Lakoff G., Johnson M. *Metafory w naszym życiu* (przełożył i wstęp opatrzył T.P. Krzeszowski). Warszawa, 1988.

⁵ Wierzbicka A. *Kocha, lubi, szanuje. Medytacje semantyczne*. Warszawa, 1971; Вежицька А. *Выражение эмоций в русском языке: Заметки по поводу “Русско-английского словаря коллокаций, относящихся к человеческому телу”* // Вежицька А. *Семантические универсали и описание языков*. Москва, 1999. С. 526–546; Вежицька А. *Толкование эмоциональных концептов* // Вежицька А. *Язык. Культура. Познание*. Пер. с англ. Отв. Ред. М.А. Кронгауз, вступ. Ст. Е.В. Падучевой. Москва, 1997. С.326–375.

⁶ Z. Kövecses за Mikolajczuk A. *Obraz radości we współczesnej polszczyźnie*. Warszawa, 2009. S.91–99.

⁷ Nowakowska-Kempna I. *Konceptualizacja radości w języku polskim i bułgarskim* // Nowakowska-Kempna I. *Konceptualizacja uczuć w języku polskim*. Część 2. Data. Warszawa, 2000. S.212–245.

⁸ Nowak E. *Wybrane aspekty konceptualizacji uczuć pozytywnych w języku polskim (na przykładzie zwrotów werbo-nominalnych)* // *Poradnik Językowy*. Z. 3. Warszawa, 2002. S.21–34.

⁹ Mikolajczuk A. *Obraz radości we współczesnej polszczyźnie*. Warszawa, 2009; Mikolajczuk A. *O metaforycznej konceptualizacji radości i szczęścia w języku polskim w kontekście porównawczym (wybrane zagadnienia)* // *Pojęcie – Słowo – Tekst / Pod red. R.Grzegorzycowej, K.Waszakowej*. Warszawa, 2008. S.45–61.

¹⁰ Крейдлин Г.Е. *Невербальная семиотика: Язык тела и естественный язык*. Москва, 2004.

¹¹ Крейдлин Г.Е., Чувіліна Е.А. *Улыбка как жест и как слово (к проблеме внутриязыковой типологии невербальных актов)* // *Вопросы языкознания*. 2001. № 4. С.66–93.

¹² Waszakowa K. *“Uśmiech” jako słowo i gest mimiczny. Obraz uśmiechu we współczesnej polszczyźnie* // *Pojęcie – Słowo – Tekst / Pod red. R.Grzegorzycowej, K.Waszakowej*. Warszawa, 2008. S.151–166.

¹³ Balcerzak M. *Uśmiech jako komunikatywny gest mimiczny o bogatej semantyce* // *Pojęcie – Słowo – Tekst / Pod red. R.Grzegorzycowej, K.Waszakowej*. Warszawa, 2008. S.167–180.

¹⁴ Buttler D. *Grupa semantyczna przymiotników polskich o znaczeniu “pozostający w związku z radością”*. S.272–273.

*szczęście*¹⁵. І.Новаковська-Кемпна при побудові мовного портрету радості бере до уваги лексичне розрізнення п'яти понять *radość*, *uciecha*, *wesołość*, *zadowolenie*, *śmiech*¹⁶. А.Міколайчук у центрі лексико-семантичного поля радості виділяє п'ять мікрополів: *cieszenie się*, *radość*, *zadowolenie*, *wesołość*, *szczęście*, а на його периферії ще чотири – *nadzieja*, *ulga*, *duma*, *zachwyт*; за межами – *przyjemność*¹⁷. І.Аскерова в ядрі семантичного мікрополя радості виділяє лексеми *radość* (*radosny*, *radośnie*), *wesołość* (*wesoły*, *wesoło*) і *cieszyć się*; в ближчій периферії – *radocha*, *radować się*; *weselić się*, *wesele*; *uciecha* (*ucieszny*, *uciesznie*); *przyjemność* (*przyjemny*, *przyjemnie*); *rozkosz* (*rozkoszować się*, *rozkoszny*, *rozkosznie*); *zadowolenie* (*zadowolony*) та ін.; в дальшій – *promienny*, *promienieć*; *jasny*, *jaśnieć*; *ciepły*, *ciepło*; *pogodny*, *pogodnieć*; *rozchmurzyć się* та ін.¹⁸. Беручи до уваги зазначені розуміння обсягу семантичного поля радості та дані трьох словників синонімів (“Słownik synonimów polskich” З.Курцовой, З.Кубішин-Мендралі, М.Скаржинського, Й.Вінярської (далі SSP), “Słownik synonimów. Nie tylko dla uczniów” Т.Міки, Д.Плюскоти, К.Светліка (далі SSN) та словник он-лайн “Słownik synonimów języka polskiego” (<http://slowniki.tejo.pl>) (далі SSJP)*, розглядаємо радість у широкому розумінні цього поняття. Зокрема, у концептуальному просторі радості виокремлюємо ядерні поняття, які перелічують усі згадані вище дослідники – *radość*, *uciecha*, *wesołość*, поняття ближчої периферії, які виділяють поодинокі дослідники – *zadowolenie*, *przyjemność*, *rozradowanie*, *ubaw*, *uniesienie*, *euforia*, *ekstaza*, *szczęście*, *śmiech* та поняття дальшої периферії, які у своїй семантичній структурі поруч з іншими містять сему “радість” *zachwyт*; *rozkosz*; *dobry humor*. У заключній частині статті, підсумовуючи дослідження ФО на позначення радості, визначаємо їх ядерне та периферійне розташування в аналізованому полі.

Щоб простежити реалізацію невербальних знаків комунікації в структурі ФО, спершу виявимо можливі їх варіанти, зафіксовані у відповідних словниках. Базою виокремлення польських мімічних і жестових знаків на позначення емоції радості став словник міміки і жестів К.Яжомбек¹⁹ – єдиний сьогодні словник, що фіксує кінетичні знаки поляків. У ньому описано та тематично згруповано 177 кінетичних знаків. У тематичній групі “Zadowolenie. Radość” цей словник фіксує вісім кінетичних знаків: *oblizanie warg*; *podniesienie rąk w górę i uśmiech*; *pogłaskanie się dłonią po żołądku*; *pstryknięcie palcami*; *uderzenie się dłońmi w uda*; *uderzenie się palcami w czoło*; *uśmiech*; *zacieranie dłoni*. У нашому дослідженні до цієї групи невербальних знаків долучаємо знаки з тематичної групи “Akceptacja. Uznanie. Zachwyт” словника К.Яжомбек, адже поняття *zachwyт* міститься на периферії семантичного поля радості: *klaskanie w dłonie*; *pokazanie kciuka*; *uniesienie w bok ręki zgiętej w łokciu*. Оскільки більшість дослідників вважає, що емоція радості належить до основних (вроджених, чи несвідомих) емоцій²⁰, то й більшість невербальних знаків універсальна для різних народів. Варто зазначити, що з дванадцяти виокремлених К.Яжомбек невербальних знаків лише один відносимо до міміки, а решту – до жестів. Це мімічний знак *uśmiech*. У словнику подається спосіб виконання цієї міміки: у

¹⁵ Nowak E. Wybrane aspekty konceptualizacji uczuć pozytywnych w języku polskim. S.23.

¹⁶ Nowakowska-Kempna I. Konceptualizacja radości w języku polskim i bułgarskim. S.240–245.

¹⁷ Mikołajczuk A. Obraz radości we współczesnej polszczyźnie. S.293.

¹⁸ Аскерова І.А. Семантичне поле назв емоційно-афективних станів у польській мові. С.7.

* Синонімічні ряди представлені таким чином: *radość* – *wesołość*, *uciecha* – *wesele* – *zadowolenie*, *promiennosc* – *rozrywka*, *pot. frajda*, *pot. gratka*; *zadowolenie* – *przyjemność* – *radość* – *satysfakcja* – *szczęście*; *przyjemność* – *mile wrazenie* – *radość* – *zadowolenie*; *rozkosz* – *przyjemność* – *satysfakcja*; *zachwyт* – *fascynacja*, *urzeczenie*, *ośnienie*, *oczarowanie*, *podziw*, *uwielbienie* (SSP); *radosny* – *wesoły* – *pogodny* – *zadowolony* – *roześmiany* – *uśmiechnięty* (SSN); *radość* – *cieszyć* – *ekstaza* – *frajda* – *przyjemność* – *rozkosz* – *rozradowanie* – *szczęście* – *ubaw* – *uciecha* – *uniesienie* – *wesołość* – *wesoły nastrój* – *zabawa* – *zachwyт* (SSJP).

¹⁹ Jarząbek K. Gestykulacja i mimika. Słownik. Katowice, 1994.

²⁰ Наприклад, Лабунская В.А. Невербальное поведение (социально-перцептивный подход). Ростов, 1986. С.23; Ekman P., Friesen W.V., Tomkins S.S. Facial Affect Scoring Technique (FAST): A First validity study // Semiotica, 3. 1971. №1. P.37–58; Pieter J. Słownik psychologiczny. Wrocław–Warszawa–Kraków, 1963. S.310.

вигляді “розтягнення прикритих чи привідкритих губ при одночасному припіднятті їх кутиків. Щоки тим часом піднімаються автоматично, а щілини очей звужено”²¹.

З метою детальнішого порівняльного аналізу міміки та мімічних ФО звертаємося до праці російського психолога В.Лабунської²², яка виокремлює для міміки на позначення емоції радості шість мімічних ознак, що реалізуються на обличчі людини одночасно: 1) закритий рот, 2) припідняті кутики губ, 3) примружені або розкриті очі, що блистять, 4) брови і внутрішні куточки брів підняті догори, 5) горизонтальні складки на лобі, 6) динамічне обличчя. Беручи до уваги поданий К.Яжомбек спосіб реалізації мімічного знака *усміх*, вносимо певні корективи до перелічених В.Лабунською мімічних ознак. Це корегування стосується мімічної ознаки “закритий рот”, адже при усміху рот може бути не лише закритий, а й відкритий. Тому виділяємо окрему мімічну ознаку як варіант зазначеної, “відкритий рот”.

Серед виокремлених В.Лабунською шести мімічних ознак у структурі польських **мімічних фразеологізмів** на позначення радості реалізується три: припідняті кутики губ, динамічне обличчя, примружені очі, що блистять. Поєднання двох мімічних ознак “припідняті кутики губ” та “динамічне обличчя”²³ концептуалізується у 23 ФО, наприклад: *ktoś śmieje się całąębą / od ucha do ucha* “хтось сильно сміється, сміється сердечно, голосно, спонтанно” (WSFzP). Виділена В.Лабунською мімічна ознака “примружені очі, що блистять” у структурі ФО реалізується у вигляді “очі, що блистять” – у 10 ФО, наприклад: *radość błyszczy w oczach* “вираз чийось очей вказує на те, що хтось радіє, є щасливим” (WSFJP) та “примружені очі”, що реалізуються під час “усміху очима” у 2 ФО: *oczy się komuś śmieją* “чийсь очі мають веселий вираз” (WSFzP). До цієї групи мімічних ознак долучаємо також відкориговану на основі словника К.Яжомбек ознаку “відкритий рот”, яка реалізується при вираженні периферійної для семантичного поля радості емоції захоплення у ФО *ktoś patrzy z otwartymi ustami* “хтось витріщається, дивується, вражається, захоплюється” (WSFJP).

Під час вираження емоції радості засобами мімічних ФО реалізуються чотири додаткові мімічні ознаки, про які не згадує В.Лабунська. Ці додаткові мімічні ознаки ми виокремлюємо з огляду на особливості формальної структури мімічних ФО. Серед них виділяємо такі: 1) “показування зубів” – у п’яти ФО, наприклад: *ktoś szczerzy / suszy zęby* “хтось усміхається, заграє, ластиться до когось” (SFWP); 2) “очі, що виражають радість” – у п’яти ФО, наприклад: *radość komuś z oczu wyziera* “хтось показує в своєму погляді несподівані почуття: радість і т.ін., які його мучать” (USJP); *ktoś robi maślane oczy* “хтось дивиться з захопленням” (WSF); 3) “стріляння очима” у ФО *ktoś strzela oczami* “а) хтось дивиться, придивляється грайливо, кокетливо, весело”²⁴ (WSFzP); 4) “динаміка чола” – у двох ФО *ktoś rozchmurza czoło* “хтось повертає собі добрий гумор, настрої, перестає сумувати” (WSFzP); *z pogodnym czołem* “радісно, в доброму настрої, гуморі” (WSF).

Серед аналізованих ФО виокремлюємо також групу ФО (11), які містять загальний невербальний знак “вираз обличчя”, наприклад: *twarz rozpromieniona* “обличчя, що виражає щастя, радість” (WSFJP); *radość bije z czyjejś twarzy* “хтось тішиться, радіє” (WSFJP) та ін.

Аналіз 60 мімічних ФО на позначення емоції радості (у широкому розумінні цього поняття) демонструє різну реалізацію мімічних ознак у невербальній і вербальній комунікації, тобто в міміці і в мімічних фразеологізмах. Якщо у реалізації мімікою якоїсь емоції участь беруть усі шість перелічених В.Лабунською мімічних ознак, то для носіїв мови, які утворюють відповідну ФО, вагомою стає лише одна, інколи дві мімічні озна-

²¹ Jarzqbek K. Gestykulacja i mimika. S.152.

²² Лабунская В.А. Невербальное поведение. С. 23.

²³ Під час сміху, тобто радості, ці дві мімічні ознаки (“припідняті кутики губ” і “динамічне обличчя”) реалізуються разом. К.Яжомбек у своєму словнику ці мімічні ознаки разом з ознакою “звужені очі” подає як один мімічний знак “усміх” (Див. Jarzqbek K. Gestykulacja i mimika. S.152).

²⁴ Ця ФО має також інше значення: “б) хтось розглядається крадькома, зиркає ляжливо” (WSFzP).

ки. Наприклад, у структурі ФО *ktoś szczerzy zęby* при позначенні емоції радості реалізується одна мімічна ознака – “показування зубів”, а в структурі ФО *uśmiech od ucha do ucha* одночасно реалізуються дві мімічні ознаки – “припідняті кутики губ” і “динамічне обличчя”. Деякі мімічні ознаки взагалі не відображені у фразеологізмах. Так, мімічні ознаки “закритий рот”, “брови і внутрішні кутики брів підняті догори” та “горизонтальні складки на лобі” не є істотними для позначення емоції радості засобами фразеології. Варто зазначити, що виокремлений у словнику К.Яжомбек мімічний знак *uśmiech* у польських мімічних ФО реалізується через поєднання двох мімічних ознак “припідняті кутики губ” та “динамічне обличчя” (*ktoś śmieje się od ucha do ucha*); “очі, що сміються” (*oczu się komuś śmieją*); “показування зубів” (*ktoś szczerzy zęby*).

Аналізуючи структуру жестових фразеологізмів на позначення емоції радості, беремо до уваги виділені К.Яжомбек дванадцять жестів, з них сім – на позначення радості (*oblizati губи, піднести руки догори і усміхнутися, погладити себе рукою по животі, ляскати пальцями, ляскати [себе] [руками] по бедрах, вдарити себе пальцями в чоло, терти руки [одна в одну]*); та три – на позначення захоплення (*плескати в долоні, показати великий палець, піднести вбік руку зігнуту в лікті*). З перелічених вище жестів у структурі жестових ФО реалізуються три: 1) “плескати в долоні” – у п’яти ФО: *ktoś bije w dłonie* “хтось вдаряє долонею в долоню, виражаючи своє захоплення, схвалення” (WSFJP); 2) “терти руки [одна в одну]” – у трьох ФО *ktoś zaciera ręce* “хтось

є задоволений, тішиться заздалегідь” (WSF); 3) “ляскати [себе] [руками] по бедрах” – у двох ФО: *ktoś bije się dłońmi po bokach / udach* “хтось тішиться; радіє”²⁵ (WSFJP).

З огляду особливості формальної структури жестових ФО, ми виокремили шість додаткових, незафіксованих у словнику К.Яжомбек жестових знаків: 1) “розкидати руки” – у трьох ФО: *z otwartymi ramionami / rękami* “сердечно, з радістю і надією” (WSF); 2) “трястися, тремтіти” – у двох ФО: *dreszcz przyjemności* “почуття сильного задоволення” (WSF); 3) “обіймати, обійняти” – у двох ФО, наприклад: *ktoś rzuci się komuś na szyję* “хтось стисне, обійме когось на знак радості і вдячності” (WSF); 4) “облизувати пальці” у ФО *palce lizać* “зворот, що виражає захоплення чимось (рідше кимось) дуже добрим, гарним, зазвичай смачною їжею” (WSFzP); 5) “триматися за боки / живіт” у ФО *ktoś trzyma się za boki / za brzuch (ze śmiechu)* “хтось сміється голосно з когось або чогось, заливається сміхом” (WSFzP); 6) “цілувати руку” у ФО *z pocałowaniem ręki* “дуже охоче, тішачись, з вдячністю” (WSFJP).

Аналіз 20 жестових ФО на позначення емоції радості у широкому розумінні цього поняття дає змогу відтворити жестовий портрет радості носіїв польської мови, який складається з дев’яти жестових знаків. Варто зазначити, що простежується певна невідповідність між зафіксованими в словнику К.Яжомбек жестами та жестовими знаками в структурі ФО. Так, жести *плескати в долоні, ляскати [себе] [руками] по бедрах, терти руки [одна в одну]* відображені у польській жестовій фразеології (*ktoś bije w dłonie; ktoś bije się dłońmi po bokach / udach; ktoś zaciera ręce*), тоді як польська жестова фразеологія фіксує також додаткові жестові знаки, які не зафіксовані у словнику К.Яжомбек. Це, наприклад, жестові знаки “обіймати, обійняти” (*ktoś rzuci się komuś na szyję*); “облизувати пальці” (*palce lizać*); “трястися, тремтіти” (*dreszcz przyjemności*); “триматися за боки / живіт” (*ktoś trzyma się za boki / za brzuch (ze śmiechu)*); “цілувати руку” (*z pocałowaniem ręki*); “розкидати руки” (*z otwartymi ramionami / rękami*)²⁶.

Окремо можна виділити два значущі для вираження радості засобами кінематичної фразеології рухи тіла людини: “стрибання” – у двох ФО: *ktoś skacze z radości* “хтось дуже тішиться” (WSFzP) та “танцювання” у ФО *taniec radości* “вираження радості, щастя рухом, танцем” (WSFJP).

²⁵ Словник також фіксує інше значення цієї ФО – “злитися” (WSFJP).

²⁶ Варто зазначити, що цей жест фіксує у словнику “Жесты и мимика в русской речи” російська дослідниця А.Акішина.

Отже, беручи до уваги особливості семантики кінематичних фразеологізмів, виокремлюємо ядерні ФО та периферійні ФО на позначення радості. До **ядерних ФО** відносимо ті одиниці, що вживаються на позначення **радості, веселості, втіхи** (*radość błyszczy w oczach* “хтось радіє, є щасливим” (“очі, що блистять”); *oczy się komuś śmieją* “чіїсь очі мають веселий вираз” (“примружені очі”); *z pogodnym czołem* “радісно, в добром настрої, гуморі” (“динаміка чола”); *twarz rozpromieniona* “обличчя, що виражає щастя, радість”, *radość bije z czyjejs twarzu* “хтось тішиться, радіє” (“вираз обличчя”); *ktoś zaciera ręce* “хтось є задоволений, тішиться заздалегідь” (“терти руки [одна в одну]”); *ktoś skacze z radości* “хтось дуже тішиться” (“стрибання”) та *taniec radości* “вираження радості, щастя рухом, танцем” (“танцювання”). До **ближчої периферії** відносимо ФО: 1) які одночасно вживаються і на позначення радості, і інших емоцій, наприклад: *z otwartymi ramionami / rękami* “сердечно, з радістю і надією” (“розкидати руки”); *ktoś strzela oczkami* “а) хтось дивиться, розглядається грайливо, кокетливо, весело; б) хтось розглядається крадькома, зиркає ляжливо” (“стріляння очима”); *z pocałowaniem ręki* “дуже охоче, тішачись, з вдячністю” (“цілувати руку”); *ktoś bije się dłońmi po bokach / udach* “хтось тішиться, радіє; злиться” (“ляскати [себе] [руками] по бедрах”); *ktoś rzuci się komuś na szyję* “хтось стисне, обійме когось на знак радості і вдячності” (“обіймати, обійняти”); 2) в яких, замість компонента *radість*, може вживатися якась інша емоція, наприклад, ФО *radość komuś z oczu wyziera* “хтось показує в своєму погляді несподівані почуття: радість і т.ін., які його мучать” (“очі, що виражають радість”); 3) на позначення **сміху** (*ktoś śmieje się całą gębą* “хтось сильно сміється, сміється сердечно, голосно, спонтанно” (WSFzP) (“припідняті кутики губ” та “динамічне обличчя”); *ktoś szczyrzy zęby* “хтось усміхається, заграє, підлизується до когось” (“показування зубів”); *ktoś trzyma się za boki / za brzuch (ze śmiechu)* “хтось сміється голосно з когось або чогось, заливається сміхом” (“триматися за боки / живіт”); **задоволення** (*dreszcz przyjemności* “почуття сильного задоволення” (“труситися, тремтіти”). До **дальшої периферії** відносимо ФО на позначення **захоплення** (*ktoś patrzy z otwartymi ustami* “хтось витріщається, дивується, вражається, захоплюється” (“відкритий рот”); *ktoś robi maślane oczy* “хтось дивиться з захопленням” (“очі, що виражають радість”); *ktoś bije w dłonie* “хтось вдаряє долонею в долоню, щоб виразити своє захоплення, схвалення” (“плескати в долоні”); *palce lizać* “зворот, що виражає захоплення чимось (рідше кимось) дуже добрим, гарним, зазвичай смачною їжею” (“облизувати пальці”) та **доброго гумору** (*ktoś rozchmurza czoło* “хтось повертає собі добрий гумор, настрій, перестає сумувати” (“динаміка чола”).

Багато ФО разом із закладеними в їхній структурі мімічними ознаками чи жестовими знаками служать на позначення не лише однієї, а й двох, трьох емоцій чи містять у своїй семантичній структурі якісь інші відтінки значення або інші значення. Беручи до уваги семантичні відтінки у структурі аналізованих ФО, виділяємо:

1. ФО, що містять у своїй семантичній структурі близькі емоції, наприклад:

- мімічна ознака “відкритий рот” у структурі ФО *ktoś patrzy z otwartymi ustami* – на позначення **захоплення** та **здивування, подиву**;
- жестовий знак “розкидати руки” у структурі ФО *z otwartymi ramionami / rękami* – на позначення **сердечності, радості та надії**;
- жестовий знак “обіймати, обійняти” у структурі ФО *ktoś rzuci się komuś na szyję* – на позначення **радості та вдячності**;
- жестовий знак “цілувати руку” у структурі ФО *z pocałowaniem ręki* – на позначення **втіхи та вдячності**;
- жестовий знак “плескати в долоні” у структурі ФО *ktoś bije w dłonie* – на позначення **захоплення та схвалення**;

2. ФО, що містять у своїй семантичній структурі протилежні емоції, наприклад:

- мімічна ознака “показування зубів” у структурі ФО *ktoś szczyrzy zęby do kogoś* – служить на позначення не лише **радості**, а й протилежної емоції – **гніву**;

– мімічна ознака “стріляння очима” у структурі ФО *ktoś strzela oczami* – на позначення **грайливості, кокетливості, веселості та страху**;

– жестовий знак “ляскати [себе] [руками] по бедрах” у структурі ФО *ktoś bije się dłońmi po bokach / udach* – на позначення **радості та злості**.

Отже, здійснений аналіз свідчить про те, що польська кінематична фразеологія на позначення радості відзначається багатством невербальних знаків як прототипів її структури та багатством семантичних значень і відтінків. Мімічні ознаки та жестові знаки, що стали прототипами ФО, можна вважати кінематичними стереотипами передачі радості, оскільки вони передають не лише значення невербальних знаків комунікації, а й властиві полякам способи передачі радості. Багатозначність кінематичних знаків, що реалізуються в структурі ФО, є проявом яскравих ознак емоційної невербальної комунікації поляків.

CONCEPTUALIZATION OF THE “JOY” EMOTION IN THE POLISH KINEMATIC PHRASEOLOGY

Oksana LOZYNSKA

L'viv Ivan Franko National University

1, Universytets'ka Str., L'viv, 79000, e-mail: oxanalozynska@rambler.ru

The Polish Philology Department

The mechanisms of expressing the emotion "joy" with the help of verbal and non-verbal means of communication in the Polish language – kinematic phraseological units and mimics, gestures and meaningful movements of the body are examined in the article. In the course of the analysis the interaction between the verbal and non-verbal in the process of expressing the “joy” emotion is studied.

Key words: phraseological unit, gesture, mimics, conceptualization, seme.

Стаття надійшла до редколегії 10.03.2010

Прийнята до друку 16.04.2010